

KESKKONNAMINISTEERIUM

ÖKOMÄRGIS – MIS SEE ON?

**Euroopa Ühenduse ökomärgist tutvustav teatmik
ettevõtjatele**

Tallinn 2005

EESSÕNA

Käesoleva teatmiku eesmärk on tutvustada Eesti ettevõtjatele ökomärgist ja selle olulisust tootjatele ning anda juhiseid Euroopa Ühenduse (EÜ) ökomärgise taotlemiseks. Lisaks EÜ ökomärgisele on tutvustatud ka muid ökomärgiseid ning ökomärgiste seotust selliste valdkondadega nagu keskkonnahoidlik tootearendus, keskkonnahoidlikud hanked, keskkonnajuhtimissüsteemid, keskkonnaalase teabe levitamine jne.

Teatmik on esmane tutvustav materjal nendele ettevõtjatele, kes on huvitatud EÜ ökomärgise taotlemisest ning soovivad saada selle kohta üldist teavet. Nelja tooterühma näite toel tutvustatakse ettevõtjatele, milliseid toote- ja keskkonnanõudeid tuleb täita, et olla vastavuses ökomärgise andmise kriteeriumidega. Ökomärgise taotlemiseks tuleb aga lähemalt tutvuda EÜ ökomärgise määrusega 1980/2000/EÜ ning järgida täpselt valitud tooterühma kriteeriumeid, mis on iga tooterühma kohta kehtestatud Euroopa Komisjoni otsusega. Kõik otsused on saadaval ka eesti keeles.

Teatmik viitab ka lisateabeallikale.

Teatmiku on koostanud Säästva Eesti Instituut (SEI-Tallinn, www.seit.ee) ja selle koostamist on rahastanud Eesti Keskkonnaministeerium (www.envir.ee).

SISUKORD

1	ÖKOMÄRGIS	1
1.1	MIS ON ÖKOMÄRGIS?	1
1.2	MILLEKS ÖKOMÄRGIS?	2
1.3	TOOTE OLELUSRINGI KESKKONNAMÕJU	2
1.4	EUROOPA ÜHENDUSE ÖKOMÄRGIS – LILLEKE	5
1.5	TEISED ÖKOMÄRGISED	6
2	ÖKOMÄRGISE SEOTUS TËSTE VALDKONDADEGA	8
2.1	TERVIKLIK TOOTEPOLIITIKA	8
2.2	KESKKONNAALASE TEABE LEVITAMINE	8
2.3	KESKKONNAHOIDLIK TOOTEARENDUS.....	9
2.4	KESKKONNAJUHTIMISSÜSTEEMID	9
2.5	KESKKONNAHOIDLIKUD RIIGIHANKED	10
3	EUROOPA ÜHENDUSE ÖKOMÄRGISE TAOTLEMINE JA KASUTAMINE	11
3.1	ÕIGUSLIK TAUST	11
3.2	TOOTERÜHMAD JA NENDE KRITERIUMID	11
3.2.1	<i>Tooterühmad</i>	11
3.2.2	<i>Tooterühmade kriteeriumid</i>	13
	<i>Tekstiiltooted</i>	14
	<i>Koopia- ja joonestuspaber</i>	15
	<i>Universaalpuhastusvahendid</i>	16
	<i>Majutusteenused</i>	17
3.3	TAOTLEMINE	18
3.3.1	<i>Kes võivad ökomärgist taotleda?</i>	18
3.3.2	<i>Taotluse esitamine</i>	18
3.3.3	<i>Taotluse hindamine ja saamine</i>	19
3.4	ÖKOMÄRGISE KASUTAMINE (LEPINGU SÕLMIMINE)	19
3.5	JÄRELEVALVE JA EDASISED TEGEVUSED.....	20
3.6	ÖKOMÄRGISEGA SEOTUD KULUD.....	20
4	KASUTATUD MATERJALID JA LISATEAVE	22

1 ÖKOMÄRGIS

1.1 Mis on ökomärgis?

Ökomärgis on tähis, mis kinnitab toote või teenuse keskkonnasõbralikkust. Ökomärgis antakse tootele või teenusele,¹ mis avaldab keskkonnale vähem negatiivset mõju kui samaväärne märgiseta toode või teenus.

Rahvusvaheline Standardiorganisatsioon (ISO)² jagab keskkonnaga seotud märgised kolme tüüpi:

- I tüüp: ökomärgised³ (ISO standard 14024)
- II tüüp: isedeklareeritavad märgised⁴ (ISO 14021)
- III tüüp: keskkonnateatised⁵ (ISO 14025)

Ökomärgist (I tüüp) peetakse kõige rangemaks keskkonnamärgiseks. See on vabatahtlikkuse alusel taotletav ning toodetele ja teenustele erapooletu institutsiooni poolt antav märgis. Teave toote või teenuse keskkonnasõbralike omaduste kohta antakse edasi sümbolina, mida võib kasutada tootel, toote pakendil, etiketil, tootega kaasnevates dokumentides, reklaamis. Ökomärgis antakse tootele või teenusele, mis vastab kehtestatud kriteeriumidele, ökomärgise andmise otsuse langetamisel lähtutakse toote või teenuse olemusringist.

Praegu eksisteerib üle maailma umbes 40 ökomärgiseskeemi. Kõige tavalisemad on riigisisese skeemid, millega võivad ühineda ka teiste riikide tootjad ja teenusepakkujad. Välja on töötatud ka kaks regionaalselt kasutatavat ökomärgise andmise skeemi: Euroopa Ühenduse ökomärgise andmise süsteem ning Põhjamaade Luige märgise süsteem.

Isedeklareeritavate märgiste (II tüüp) puhul on tegemist tootja või teenuse osutaja kinnitusega toote keskkonnasõbralike omaduste kohta. Üldjuhul kirjeldatakse toote või teenuse üksikut keskkonnaaspekti, näiteks energiakasutust, taaskasutatud materjali sisaldust vms (nt energiamärgis kodumajapidamisseadmetel). Teave toote omaduste kohta võib olla sümbolite, graafikute vms kujul.

Isedeklareeritav märgis on vähem usaldusväärne, kuna esitatud teavet ei kinnita ega kontrolli sõltumatu institutsioon, kuid vajaduse korral peab tootja suutma esitatud teabe tõesust tõestada.

Keskkonnateatis (III tüüp) on tootja või teenuste osutaja vabatahtlikult koostatud deklaratsioon oma toote või teenuse omaduste kohta. Tegemist on mõnest leheküljest koosneva materjaliga, mis teavitab toote valmistamiseks vajaliku tooraine hankimisest, kasutatud materjalide koostisest, energiakasutusest, tootest tulenevatest heitmetest,

¹ Edaspidi kasutatakse terminit *toode* nii toote kui teenuse tähenduses.

² *International Standardization Organization*, <http://www.iso.org>

³ Ingl k *environmental labelling*.

⁴ Ka *keskkonnaväide*; ingl k *self-declared environmental claim*.

⁵ Ka *keskkonnadeklaratsioon*; ingl k *environmental declarations*.

toote keskkonnamõjust jms, andmata sealjuures hinnangut toote omaduste kohta. Teatistes toodud teave põhineb toote või teenuse olelusringi hindamisel,⁶ mille tõendab sõltumatu osapool.

Erinevalt ökomärgistest on keskkonnateatis kasutatav kõikide toodete ja teenuste puhul. Teatise võib koostada nii tooraine, tooteahela komponentide kui ka lõpptoote kohta. Kui ökomärgised on põhiliselt mõeldud tarbijatele, siis keskkonnadeklaratsioonid on mõeldud eelkõige äripartneritele.

Ökomärgise ja teiste keskkonnamärgiste **eesmärk** on:

- edendada tooteid, mida kasutades on võimalik vähendada negatiivset mõju keskkonnale (võrreldes sama tooterühma muude toodetega)
- aidata sellega kaasa loodusvarade tõhusale kasutamisele ning keskkonnakaitse kõrgele tasemele
- tarbijate ja tootjate keskkonnateadlikkuse tõstmine
- mõjutada turgu keskkonnahoidlikkuse suunas.

1.2 Milleks ökomärgis?

Peale keskkonna säästmise on ökomärgise taotlemiseks tootjal veel mitmeid (majanduslikke) põhjusi. Ökomärgise andmise süsteeme on küll erinevaid, kuid üldjuhul annavad need tootjale järgmisi eeliseid.

1. Ökomärgis toetab tarbijale, et sinu toode on keskkonnasõbralikum kui teised samasse tooterühma kuuluvad tooted.
2. Ökomärgis on usaldusväärne, kuna selle annab välja sõltumatu organisatsioon, toetudes adekvaatsele teabele ja teadusuuringutele.
3. Ökomärgis teavitab tarbijat, et tootja hoolib keskkonnast ning tõstab ettevõtte mainet. Keskkonnateadlikud tarbijad on sageli lojaalsed ökomärgisega toodetele.
4. Ökomärgis eristab toote teistest samaväärsetest ning annab turueelise.
5. Ökomärgise kriteeriume võidakse kasutada (riigi)hangete dokumentides (vt ptk 2.5), seega on lihtne tõestada ökomärgisega toote keskkonnanäitajaid.
6. Toote keskkonnamõju hindamine ökomärgise taotlemise protsessis toob esile parendamise võimalused (nt tehnoloogia muutmine) ning üldjuhul tõhustab ka ressursikasutust (s.t hoiab kokku raha).
7. Ökomärgise omine tootel vähendab teatud keskkonnamakse ja lõive (vt ptk 3.6).

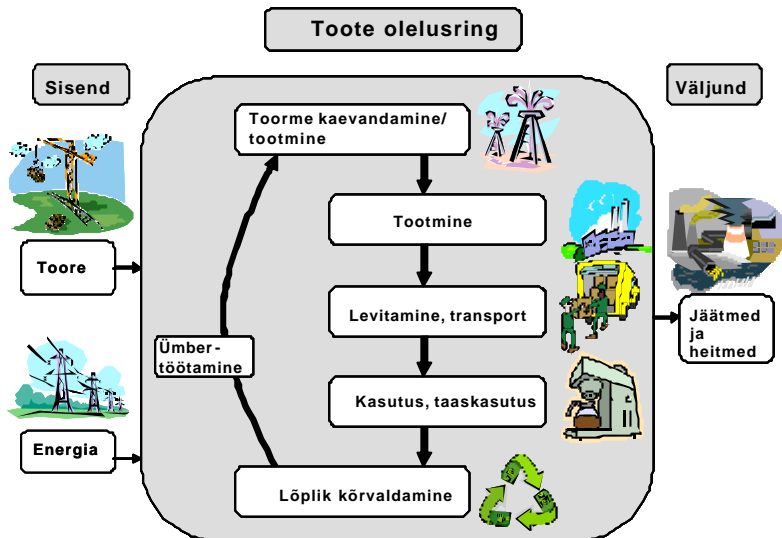
1.3 Toote olelusringi keskkonnamõju

Kõikidel toodetel on mõju keskkonnale. Toote mõju keskkonnale tehakse kindlaks toote kogu olelusringi jooksul avalduva keskkonnamõju uurimisega. Toote olelusring⁷ on toote järjekäikused ja omavahel seotud etapid alates toorme hankimisest või

⁶ Olelusringi hindamiseks ei pea kasutama kindlalt piiritletud olelusringi hindamise meetodit (LCA), vaid võib kasutada ka muid meetodeid.

⁷ Ka *olelutsükkel*, *elutsükkel*.

loodusvarade kaevandamisest kuni toote lõpliku kõrvaldamiseni (prügimäele ladustamiseni) (vt joonis 1). Erinevatel toodetel on keskkonnale erinev mõju, mis ilmneb olelusringi erinevates etappides.

Joonis 1. Toote olelusring

Kui võrrelda kohvimasina kaht olelusringi etappi – toote valmistamist ning toote kasutust –, siis ilmneb märksa suurem keskkonnamõju kasutuse jooksul.

Selgitus: kohvimasina **valmistamiseks** kulub keskmiselt 1 kg plasti, 0,1 kg alumiiniumi, 0,3 kg metalli, 0,4 klaasi. 1 kg plasti tootmiseks kulub 1,5–2,5 kg naftat. Kohvimasin **kasutab** oma kasutusea jooksul keskmiselt 7 kg paberfiltreid ja 300 kWh elektrienergiat, mille tootmiseks kulub 60 kg naftat.

Toote olelusringi keskkonnamõju hindamiseks on mitmeid võimalusi. Üks tunnustatumaid meetodeid on *olelusringi hindamine* (*Life Cycle Assessment*), mis on jaotatud 4 etapiks:⁸

- 1) eesmärgi ja käsitlemisala määramine (eesmärgi seadmine, toote valimine, tootesüsteemi piiride määramine jms)
- 2) inventuuranalüüs (andmete kogumine sisendi ja väljundi kohta, arvutused)
- 3) olelusringi mõju hindamine (mõjukatgoriate, indikaatorite valimine, rühmitamine, kaalumise jms)
- 4) tulemuste tõlgendamine.

⁸ SO 14040 standardi kohaselt. Olelusringi hindamise kohta vaata lisateavet Talve, S., Pöld, E. 2005. *Olelusringi hindamine*.

Sõltuvalt eesmärgist järgneb tulemuste tõlgendamisele üldjuhul otsene rakendamine (nt tootearendus ja -täiustus). Kui olelusringi hindamise eesmärk on toote mingitele kriteeriumidele vastavaks muutmine – ökomärgistamine –, siis pööratakse tähelepanu just nendele näitajatele, mis kriteeriumidele ei vasta. Vastavalt vajadusele viiakse läbi keskkonnahoidlik tootearendus (vt pkt 2.3).

Olelusringi hindamine kindla meetodina on küllaltki aja- ja ressursimahukas. Andmete kogumine ja analüüsimine on kallid; kasutatakse spetsiaalseid tarkvaraprogramme,⁹ mis võib väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele käia üle jõu. Olelusringi hindamine võib piirduda ka toote olelusringi visandamise, sisend-väljundanalüüsi tegemisega erinevatele etappidele ning olulisemate keskkonnamõjude väljaselgitamisega (valides sobivad indikaatorid, nt energiakasutus). Oluline on olelusringi lähenemise omaksvõtmine, mitte pisidetallidesse laskumine.

Keskkonnamõju vähendamise võimalused

Tootest tuleneva keskkonnamõju vähendamise võimalusi on kõige parem selgitada LiDS-ratta abil (vt joonis 2 lk 9). Kuigi LiDS-ratas visualiseerib keskkonnahoidliku tootearenduse strateegiad, aitab see anda ülevaadet toote keskkonnamõju vähendamise võimalustest, järgides toote olelusringi etappe.

1. Toote kavandamine (disain)

- Materjali kulu/koguse vähendamine tootes
- Keskkonnasõbralikuma materjali/toorme kasutamine tootes (nt ohutumate materjalide/kemikaalide kasutamine, taaskasutatud/korduskasutatud materjali või toorme kasutamine)

2. Tootmisprotsess

- Tootmistehnoloogiate optimeerimine
- Materjalikasutuse vähendamine
- Ohutumate materjalide kasutamine
- Energia ja vee kokkuhoid
- Jäätmete vähendamine
- Õhkuheite vähendamine

3. Toote pakendamine

- Pakendamise optimeerimine (nt pakendi kasutuse/koguse vähendamine, taaskasutatava/korduskasutatava pakendi kasutamine)

4. Toote levitamine/vedu

- Toote levitamise/veo optimeerimine (nt keskkonnasõbralikuma veovahendi valik, logistika optimeerimine)

⁹ Näiteks *SimaPro* (<http://www.pre.nl/simapro>).

5. Toote kasutamine/tarbimine

- Mõju vähendamine toote kasutamise ajal (nt väiksem energiatarbimine, kulumaterjalide vähesem tarbimine, keskkonnasõbralikumate kulumaterjalide kasutamine)
- Toote esmase kasutusea pikendamine/optimeerimine (nt toote kvaliteedi parandamine ja kestvuse suurendamine, kergem korrashoiu, hoolduse ja parandamise võimalus, toote uuendatavus (nt osiste vahetamise võimalus), klassikaline disain (pikemaajaline kasutus), tugevad sidemed tarbijaga, nt hooldusteenuse pakkumine)

6. Toote kasutusest kõrvaldamine/tekkinud jäätmete käitlemine

- Toote kasutusea optimeerimine (nt toote või selle koostisosade/materjalide korduskasutamine, materjali taaskasutamine, toote osadeks lahtivõtmine, toote ümbertöötamine, homogeensete (sarnaste omadustega) materjalide kasutamine, tootest tekkinud jäätmete ohutu põletamine ja kõrvaldamine, biolagunevate materjalide kasutamine).

1.4 Euroopa Ühenduse ökomärgis – lilleke

Euroopa Ühenduse lilleke võeti kasutusele 1992. aastal. Praegu on jõus Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1980/2000. Lillekese andmist koordineerib Euroopa Liidu Ökomärgise Komisjon (EUEB). EUEB töötab välja ja vaatab läbi ökomärgise andmise kriteeriumid ning hindamis- ja kontrollinõuded. EUEB-sse kuuluvad liikmesriikide pädevate asutuste, konsultatsioonifoorumi ja huvirühmade (tarbijad, valitsusvälised organisatsioonid, tööstus jne) esindajad. Euroopa Komisjoni vastutada on EUEB sekretariaadi töö organiseerimine.

Euroopa Ühenduse ökomärgise **eesmärk** on propageerida keskkonda vähem mõjutavate toodete arendamist, tootmist, reklaamimist ja kasutust. Samas pakub see tarbijatele paremat teavet toote keskkonnamõju kohta ning lihtsustab valikute tegemist.

Euroopa Ühenduse ökomärgise kriteeriumid on välja töötatud 23 tooterühmale ning väljatöötamisel on 4 (vt ptk 3.2.1).

EÜ ökomärgis on Euroopa-keskne, kuid seda võivad taotleda ka Euroopa-välised riigid. See kehtib kõigis Euroopa Liidu liikmesriikides, lisaks ka Norras, Islandil ja Liechtensteinis.

Liikmesriikidel on kohustus propageerida ökomärgist ja luua pädev asutus, kelle ülesanne on anda välja ökomärgist (vt ptk 3.1).

Lisaks peatükis 1.2 mainitule on Euroopa Ühenduse ökomärgise eelis see, et märgis on Euroopa Liidu turul tunnustatud ja usaldusväärne nii keskkonnaorganisatsioonide, avaliku sektori kui ka tarbijate silmis. EÜ ökomärgise tootekriteeriumid vaadatakse regulaarselt üle, et arvestada tehnoloogia ning teaduse arengut. Üldjuhul luuakse sedavõrd ranged kriteeriumid, et turul vastavad nendele ainult 1/3 tooterühma toodetest. See tagab, et ökomärgisega tooted on tõepoolest teistest sama

funktsiooniga bodeetest keskkonnasõbralikumad ning ei teki olukorda, kus kõigil tootel võib olla ökomärgis.

Uuringud näitavad, et viiest Euroopa tarbijast neli sooviks osta keskkonnasõbralikuid tooteid, mille on märgistanud sõltumatu osapool.

Peale selle soodustab Euroopa Liit ökomärgise levikut Euroopa siseturul ning pakub ettevõtjatele mitmeid võimalusi parandada oma turupositsiooni mitmesuguste kampaaniate abil.

EÜ ökomärgis on:

- organisatsioonidele **vabatahtlik**
- **selekteeriv**, s.t ökomärgis antakse kõige keskkonnasõbralikumatele toodetele. Kriteeriumeid vaadatakse teatud perioodi ägant üle ning üldjuhul ei ole sama tooterühma ökomärgisega tooteid üle 1/3 turul olevatest toodetest
- **usaldusväärne**, kuna toetub teadusuuringutele ja adekvaatsetele andmetele ning selle on aktsepteerinud keskkonnaorganisatsioonid, avalik sektor ja äri-ringkonnad; annab sõltumatu osapool.

1.5 Teised ökomärgised

Erinevaid ökomärgiseskeeme on maailmas hinnanguliselt 40. Enamik neist on rahvuslikud (nt Hollandi, Saksamaa, Jaapani jne ökomärgised), mõni on regionaalne. Regionaalsed ökomärgiseskeemid on Põhjamaade Luik (Taani, Norra, Rootsi, Soome, Island) ja Euroopa Ühenduse ökomärgis (EÜ liikmesriikidele).

Tuntumad ökomärgised (I tüüpi märgised) Eestis on järgmised.

Põhjamaade märgis Põhjamaade Luik (Svanen)

Üks edukamaid ökomärgisesüsteeme on Põhjamaade Luik, mille lõi 1989. aastal Põhjamaade Ministrite Nõukogu – ökomärgise väljaandja ja kriteeriumide uuendaja.

Luigemarki saab taotleda üle 60 tooterühmas alates pesuvahenditest ja pehmepaber-toodetest kuni mööbli ja majutusteenusteni.

Lisateave: <http://www.svanen.nu>

Saksamaa ökomärgis Sinine Ingel (Blauer Engel)

Saksamaa rahvuslik ökomärgis on vanim keskkonnaga seotud märgis, mis loodi juba 1977. aastal. Sinise Inglise märki annab välja föderaalne keskkonnaagentuur.

Praeigusel hetkel saab Sinise Inglise märki taotleda üle 80 tooterühmas.

Lisateave: <http://www.blauer-engel.de>

Rootsi Looduskaitseühingu ökomärgis Hea Keskkonnavalik (Bra Miljöval)

1987. aastal leidis Rootsi Looduskaitseühing, et tarbijal peab olema võimalus valida keskkonnasõbralikumaid tooteid. Tõuke keskkonnakriteeriumide väljatöötamiseks esimesele tootele – paberile – andis teadmine, et paberi pleegitamine klooriga kahjustab (vee)keskkonda ja Läänemere seisundit. Esialgu koostati vaid nimekiri paberitoodetest, mis vastasid nõuetele (eelkõige kloori sisaldusele tootes). 1992. aastal hakati aga välja andma Hea Keskkonnavaliku märgist, mida tootjad saavad panna oma pakendile. Praegu antakse märgist 13 lõpptarbijale suunatud tooterühmas (nt puhastusvahendid, paber, seebid ja šampoonid, kauba- ja sõitjatevedu).

Lisateave: <http://www.snf.se>

EÜ ökomärgiseskeem teeb pidevat koostööd teiste (rahvuslike) ökomärgiseskeemidega ning nad ei välista üksteist. Kui tootel on mitu ökomärgist, esitatakse need tootel kõrvuti.

Mitmed märgised on ökomärgistega sarnased, kuid ei vasta täpselt ökomärgise nõuetele, s.t need ei arvesta kogu toote olemusringi ning neid antakse kindlatele toodetele. Sageli on need seotud pigem ühe etapi – tootmisprotsessi ja tegevusega.

Ökotex. Spetsiifiline tekstiiltoodete märgis (seab tingimused põhiliselt ohtlike ainete kasutamisele tootes)

Lisateave: <http://www.oeko-tex.com>

FSC. Märgis puittoodetel, ehitusmaterjalidel (viitab keskkonnasõbralikult majandatud metsast saadud puidule)

Lisateave: <http://www.fsc.ee>

Roheline Võti. Majutusasutustele antav märgis

Lisateave: <http://www.visitestonia.com/green/>

Ehtne ja huvitav Eesti (EHE). Eesti turismitoodete märgistamise süsteem

Lisateave: <http://www.ecotourism.ee/ehe/>

Paljud toodetel olevad märgised annavad küll vajalikku teavet, aga need ei ole ökomärgised ega näita otseselt, kas toode on keskkonnasõbralikum kui mõni teine samasse tooterühma kuuluv toode. Osa märgiseid on tootel/pakendil kohustuslikud, osa on tootja enda loodud, osa on lihtsalt informatiivsed (vt lk 24).

2 ÖKOMÄRGISE SEOTUS TEISTE VALDKONDADEGA

2.1 Terviklik tootepoliitika

Terviklik tootepoliitika (*Integrated Product Policy*, IPP¹⁰) on Euroopas 1990ndatel tekkinud uus poliitikaalaldkond, mille eesmärk on ühtse keskkonnavalase tootepoliitika väljatöötamine Euroopa tasemel. ¹¹ IPP keskendub tootele, sellest tuleneva keskkonnamõju vähendamisele kogu olusringi kestel ning mitmesuguste vahendite rakendamisele turu keskkonnahoidlikumaks muutmiseks. Tervikliku tootepoliitika alla käivad nii kohustuslikud kui ka vabatahtlikud keskkonnameetmed, sh toote olusringi hindamise meetodid, ökomaksureform (tootega seotud ressursi- ja saastetasud), keskkonnahoidlikud (riigi)hanked, keskkonnahoidlik tootearendus (ökodisain), tootega seotud keskkonnateabe edastamine – ökomärgised ja keskkonnuaruandlus, keskkonnajuhtimissüsteemid jms.

2.2 Keskkonnavalase teabe levitamine

Tänapäeva maailmas on tarbija muutunud üha teadlikumaks ning nõuab tootjatelt teavet keskkonnategevuse ning toodete ja teenuste keskkonnanäitajate kohta. Paljud tootjad on hakanud välja andma keskkonnuaruandeid ning teavitavad tarbijaid oma toodete keskkonnasõbralikkusest.

Ökomärgise üks peamisi eesmäärke on anda tarbijatele usaldusväärset teavet toote keskkonnanäitajate kohta. Kuna ökomärgise andmise kriteeriumid on ranged, toetatakse teadusuuringutele ja toote hindamisel arvestatakse kogu toote olusringist ("sünnist surmani") tulenevat keskkonnamõju, on ökomärgis usaldusväärne märgis tootel. Ökomärgisega toote puhul on n-õ targemad inimesed juba analüüsinud ja andnud hinnangu toote keskkonnasõbralikkusele ning tarbija ei pea lugema pikka teksti või küsima lisateavet toote omaduste kohta. Sümboli kujul esitatav teave hakkab tarbijale kergesti silma ja lihtsustab valiku tegemist.

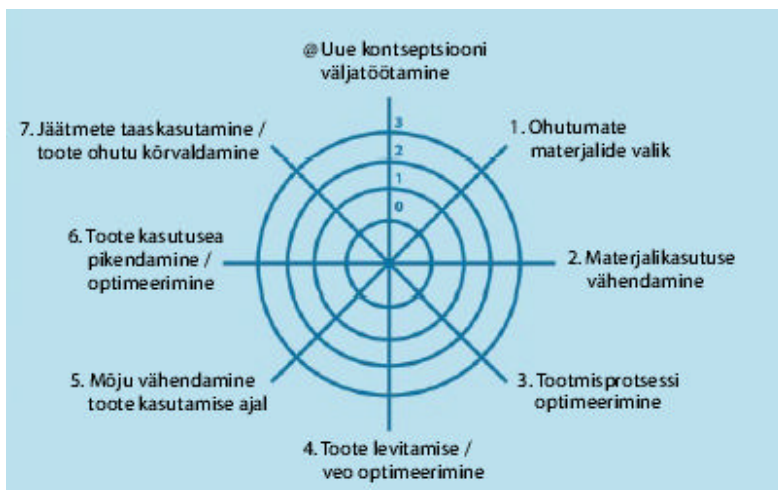
Üha enam ökomärgisega tooteid valides mõjutab tarbija turgusid ning tootjad on sunnitud rahuldama tarbijate nõudmisi. Seega aitab keskkonnasõbralike toodete valik kaasa tootearendusele ning uuenduslikkusele.

¹⁰ Euroopa Liidu IPP kodulehekül: <http://europa.eu.int/comm/environment/ipp>

¹¹ Eestis on tervikliku tootepoliitika rakendamise ja edendamise eest vastutav Keskkonnaministeerium.

2.3 Keskkonnahoidlik tootearendus

Keskkonnahoidlik tootearendus (ingl k *eco-design, Design for the Environment*) võtab toote kavandamisel ja arendamisel süstemaatiliselt arvesse keskkonnanäaspekte kogu toote olelusringi jooksul (alates materjalivalikust kuni toote lõpliku kõrvaldamiseni). Keskkonnahoidliku tootearenduse suur pluss on see, et juba toote kavandamise etapis hinnatakse võimalikke keskkonnamõjusid ning üritatakse neid ennetada ja vähendada. Keskkonnahoidliku tootearenduse võimalused on koondatud LiDS (*Life Cycle Design Strategies*) rattasse, milles esitatud strateegiad on esitatud olelusringi järgides ning on rakendatavad samm-sammult (vt joonis 2 ja ptk 1.3).

Joonis 2. Keskkonnahoidliku tootearenduse strateegiad (LiDS ratas)

2.4 Keskkonnajuhtimissüsteemid

Keskkonnajuhtimissüsteem (KKJS) on osa organisatsiooni üldisest juhtimissüsteemist, mis sisaldab organisatsiooni keskkonnategevusega seotud struktuuri, tegevuskavasid, vastutust, toiminguid, protseduure, protsesse ning ressursse, mis on vajalikud süsteemi rakendamiseks ja toimimiseks. Tuntumad keskkonnajuhtimissüsteemid on ISO 14001 (Rahvusvahelise Standardiorganisatsiooni loodud rahvusvaheline standard) ja EMAS (Euroopa Liidu määrusele tuginev keskkonnajuhtimis- ja -auditeerimissüsteem¹²).

Tunnustatud keskkonnajuhtimissüsteemidele (ISO 14001, EMAS) toetudes saab organisatsioon rakendada tootele orienteeritud KKJS-i (kasutatakse ka lühendit

¹² *Eco-Management and Auditing Scheme (EMAS)*.

POEMS¹³). Keskssel kohal on seejuures toode või teenus, mitte ettevõtte tootmisprotsess. Tootele suunatud keskkonnajuhtimissüsteem pakub suurepäraselt toetussüsteemi keskkonnahoidlikuks tootarenduseks ning ökomärgise taotlemiseks vajaliku teabe saamiseks.

Kõikides Euroopa Komisjoni poolt kehtestatud tooterühmade kriteeriumide otsustes soovitatakse pädevatel asutustel taotluste hindamisel ja kriteeriumide täitmise kontrollimisel võtta arvesse tunnustatud keskkonnajuhtimissüsteemi olemasolu (kuigi juhtimissüsteemi rakendamist ei ole nõutud). Kui ettevõtte on EMAS-registreeritud või omab ISO 14001 sertifikaati, võib ta saada ökomärgise taotlemisel soodustusi (vt ptk 3.6).

2.5 Keskkonnahoidlikud riigihanked

Keskkonnahoidlikud riigihanked (*Green Public Procurement*, GPP¹⁴) on hanked/ostud, mille puhul riik tarbijana integreerib keskkonnanõuded oma hangetesse, et vähendada oma tegevusest (ostudest) tulenevat keskkonnamõju. Riik on suur tarbija – avaliku sektori kogutarbimine moodustas Eestis 2004. aastal ligikaudu 15% (22 miljardit krooni) sisemajanduse koguproduktist. Riigil lasub kohustus maksumaksja rahaga säästlikult ja otstarbekalt (sh keskkonda säästes) ümber käia.

Üks lihtsamaid mooduseid keskkonnanõuete lisamiseks hangetesse on kasutada ökomärgise kriteeriumeid. EÜ riigihangete direktiivid¹⁵ võimaldavad sõnaselgelt kasutada tulemuslikkusel põhinevate ja funktsionaalsete keskkonnanõuete määramisel ökomärgise andmise kriteeriumeid. Ökomärgise kriteeriumeid võib kasutada tehnilise kirjelduse koostamisel, tehnilisele kirjeldusele vastavuse tõestusvahendina, hankedokumentide hindamisel jms.

Samas ei saa tootjatelt nõuda, et nende toodetel oleks ökomärgis või need vastaksid täielikult ökomärgise nõuetele. Alati tuleb arvesse võtta ka muid sobivaid tõendeid, näiteks tunnustatud asutuse katsearuannet või tootja tehnilist toimikut. Seetõttu tuleks hankedokumentidesse ökomärgise kriteeriumide nõude juurde lisada väljend “või samaväärne”. Siiski on ökomärgist omaval ettevõttel märkimisväärsed eelised, kuna ettevõtte peab suutma andmete samaväärsust tõestada.

¹³ *Product-oriented Environmental Management System* (POEMS).

¹⁴ Euroopa Liidu GPP kodulehekülg: <http://europa.eu.int/comm/environment/gpp>

¹⁵ 2004/18/EÜ ja 2004/17/EÜ.

3 EUROOPA ÜHENDUSE ÖKOMÄRGISE TAOTLEMINE JA KASUTAMINE

3.1 Õiguslik taust

Ökomärgise taotlemine on ettevõtetele vabatahtlik, kuid Euroopa Liidu liikmesriikidel on kohustus luua toimiv süsteem, mis võimaldaks ettevõtetal ökomärgist taotleda ja kasutada. Euroopa Ühenduse ökomärgiseskeem toimib Eestis vastavalt Euroopa Ühenduse ökomärgise määrusele (1980/2000/EÜ),¹⁶ mis on üle võetud ka Eesti seadusandlusesse. Vastavalt keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusele¹⁷ on ökomärgise andmise pädevaks asutuseks Eestis Keskkonnaministeerium edasivolitamise õigusega Keskkonnaministeeriumi valitsemisala asutusele, s.t **Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskusele (ITK)**.¹⁸

Pädeva asutuse ülesanne on:

- osaleda Euroopa Ühenduse ökomärgise andmise kriteeriumide väljatöötamisel
- jagada ettevõtetele teavet ökomärgise taotlemisest
- menetleda ökomärgise taotlusi
- sõlmida ökomärgise kasutamise lepinguid
- korraldada märgise kasutamise kontrollimist.

Liikmesriikidel on ka kohustus ökomärgist tutvustada ja propageerida. Mõnes riigis on see kohustus üle antud pädevale asutusele, Eestis tegeleb sellega Keskkonnaministeerium (keskkonnakorralduse ja -tehnoloogia osakond).

3.2 Tooterühmad ja nende kriteeriumid

3.2.1 Tooterühmad

EÜ ökomärgist võib taotleda nii toodetele kui ka teenustele.

Euroopa Ühenduse ökomärgise andmise kriteeriumid on välja töötatud 23 tooterühmale ning väljatöötamisel on 4 (vt tabel 1).¹⁹ Kuna ökomärgis on suunatud peamiselt lõpptarbijale, on kriteeriumid loodud enamasti kodumajapidamisega seotud toodetele.

¹⁶ Euroopa Ühenduse Teataja (EÜT) L 237, 21.09.2000, lk 1–12.

¹⁷ RTI, 24.03.2005, 15, 87.

¹⁸ <http://www.keskkonnainfo.ee>

¹⁹ 2005. a detsembri seisuga.

Tabel 1. EÜ ökomärgise tooterühmad

Okomärgise kriteeriumidega tooterühmad	Kriteeriumid väljatöötamisel
Puhastusvahendid:	
universaalpuhastusvahendid ja sanitaarsõlmede puhastusvahendid	seebid ja šampoonid
nõudepesumasinate kasutatavad pesuvahendid	
käsinõudepesuvahendid	
Pesu pesemiseks ettenähtud pesuained	
Seadmed	
nõudepesumasinad	soojuspumbad
lambid	
personaalarvutid	
kandearvutid	
külmikud	
telerid	
tolmuimejad	
pesumasinad	
Paberitooted	
koopia- ja joonestuspaber	trükitud paber
pehmepabertooted	
Kodu ja aed	
madratsid	mööbel
kõvad põrandakatted	
sisevärvid ja -lakid	
mullaparandusained ja kasvusubstraadid	
tekstiiltooted	
jalatsid	
Turism	
majutusteenused	
puhkeküla või -laagri teenused	
Määrdeained	
määrdeained	

EÜ ökomärgist ei anta

- toiduainetele, jookidele, farmaatsiatoodetele, meditsiiniseadmetele
- ainetele ja valmististele, mis on mürgised, keskkonnaohtlikud, kantserogeensed, reproduktiivtoksilised või mutageensed
- toodetele, mille valmistamisel on kasutatud tarbijat ja/või keskkonda tõenäoliselt oluliselt kahjustavaid tootmisviise või mille kasutamine võib olla tarbijale kahjulik.

Ökomärgist ei anta üldjuhul ka pooltoodetele ja vaheproduktidele.

3.2.2 Tooterühmade kriteeriumid

Ökomärgise andmise kriteeriumid kehtestatakse eraldi igale tooterühmale, arvestades nende olulusringi. Kõik ühesuguse otstarbega, teatud kasutusalaal omavahel konkureerivad tooted arvatakse ühte ja samasse tooterühma. Kriteeriumid ei ole võrreldavad esitatavate miinimumnõuetega (mis on sätestatud näiteks õigusaktidega), vaid on ranged ja peavad tagama järjest paraneva keskkonnahoidlikkuse. Märgise andmise kriteeriumid töötatakse välja koostöös huvirühmadega (tööstus, keskkonnaorganisatsioonid, tarbijaühendused jt). Kriteeriumid vaadatakse pärast kehtestamist regulaarselt läbi ning karmistatakse, et tehnoloogia muutumisega kaasas käia ning tagada märgise kättesaadavus vaid kuni kolmandikule turul olevatest toodetest. Kriteeriumide kehtivuse aeg sõltub tooterühmast, kuid üldjuhul vaadatakse kõik kriteeriumid üle 5 aasta tagant.

Alljärgnevalt on toodud nelja tooterühma – tekstiilitooded, koopia- ja joonestuspaber, universaalpuhastusvahendid ja majutusteenused – kirjeldused, peamised kriteeriumid ja olulusringid.

Tekstiiltooted

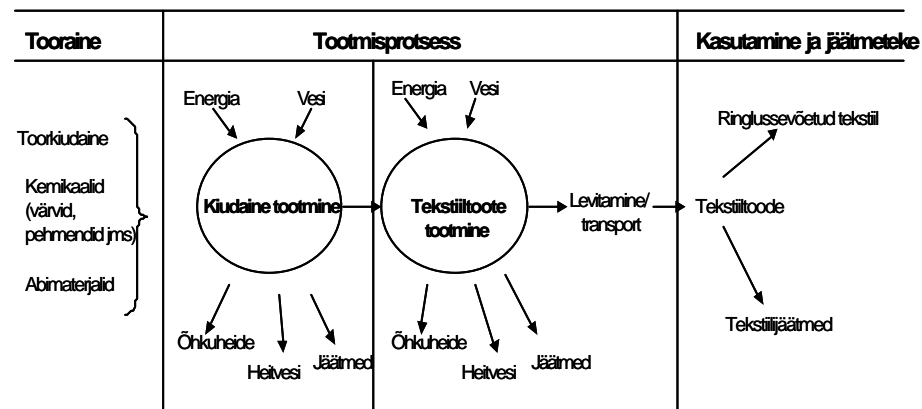
Tekstiiltoodete tooterühm²⁰ jaguneb kolme alarühma:

- 1) tekstiilist rõivad ja rõivamanused (taskurätikud, rätikud, kotid, seljakotid, seljakotid, vööd), milles on vähemalt 90 massi% tekstiilkiudu
- 2) sisustustekstiil: ruumide sisustamisel kasutatav tekstiil, milles on vähemalt 90 massi% tekstiilkiudu, välja arvatud põrand- ja seinakatted
- 3) kiud, lõng ja riie, mis on mõeldud tekstiilist rõivaste ja rõivamanuste ning sisustustekstiili valmistamiseks

Ökomärgist taotlev tekstiiltoode peab arvestama 40 kriteeriumi, mis on jagatud nõueteks tekstiilkiule, tootmisprotsessile ja kemikaalide kasutusele ning kasutuskõlblikkusele.

Kiuspetsiifilised kriteeriumid on loodud akrüülkiule, naturaalsele tsellulooskiududele (nt puuvill), niinekiududele (nt lina), keratiinkiududele (nt vill), keemilistele tsellulooskiududele, polüamiid-, polüester- ning polüpropüleenkiule. Kriteeriumeid ei ole loodud mineraal-, klaas-, metall-, süsinik- ja muudele anorgaanilistele kiududele. 85% kogu tootes leiduva kiu massist peab vastama kiuspetsiifilistele kriteeriumidele või olema võetud ringlusse.

Tootmisprotsessi kriteeriumid sisaldavad nõudeid värvimisele, viimistlusainetele, pigmendi eemaldamisele, pesuvahendite, pehmendite ja pleegitite kasutamisele, trükkimisele jms. Kasutuskõlblikkuse puhul on nõuded pesemis- ja kuivatusjärgsele mõõtmete muutustele ja värvipüsivusele.

Joonis 3. Tekstiiltoodete olelusring

²⁰ EÜT L 133, 18.5.2002, lk 29–41.

Koopia- ja joonestuspaber

Koopia- ja joonestuspaberi tooterühma²¹ kuuluvad trükimärkideta paberilehed ja -rullid, mida kasutatakse trükkimiseks, koopiate valmistamiseks või kirjutamiseks ja joonestamiseks.

Tooterühma ei kuulu ajalehe-, termo- ja isekopeeruv paber.

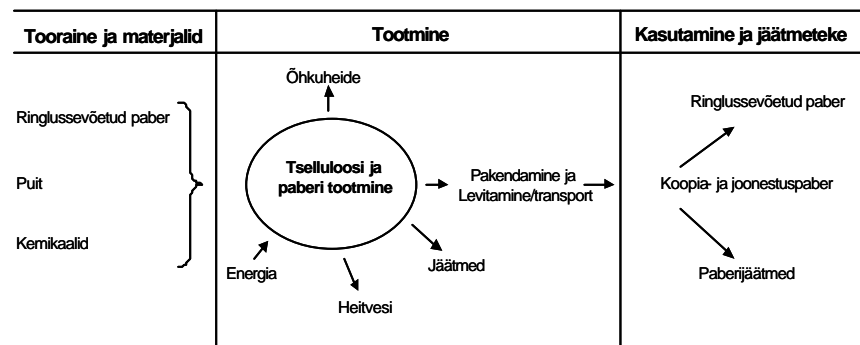
Paberile esitatavad kriteeriumid on:

- Heited õhku (S, NO_x, CO₂)
- Heited vette (KHT²², AOX²³)
- Energiakasutus
- Toore (kiumass) – säästlikult majandatud metsast
- Ohtlikud keemilised ained
- Jäätmekäitlus

Lisaks esitatakse nõuded kasutamiskõlblikkusele ja pakendil esitatavale teabele.

Mõnd kriteeriumi hinnatakse pallides (nt KHT, S, NO_x, energiatarve), mis nõuab ökomärgise taotlejalt mõningaste arvutuste tegemist.

Paberi tootmiseks kasutatavad kiud võivad olla kas puidukiud, taaskasutusse võetud paberist regenereeritud kiud või muud tsellulooskiud. Paberitehase praagist saadud kiudu ei peeta ringlussevõetud kiuks. Vähemalt 10% metsast pärit esmasest puidukiust peab olema saadud metsadest, millel on sertifikaat selle kohta, et nende majandamisel rakendatakse metsade säästva majandamise põhimõtteid ja meetmeid. Ka ülejäänud esmane puidukiud peab olema pärit säästvalt majandatud metsast, kuid selle kohta ei pea olema sertifikaati.

Joonis 4. Paberi olulusring

²¹ EÜT L 237, 5.9.2002, lk 6–15.

²² Keemiline hapnikutarve (KHT, ingl k COD).

²³ Adsorbeeruvad orgaanilised halogeenid (AOH, ingl k AOX).

Universaalpuhastusvahendid

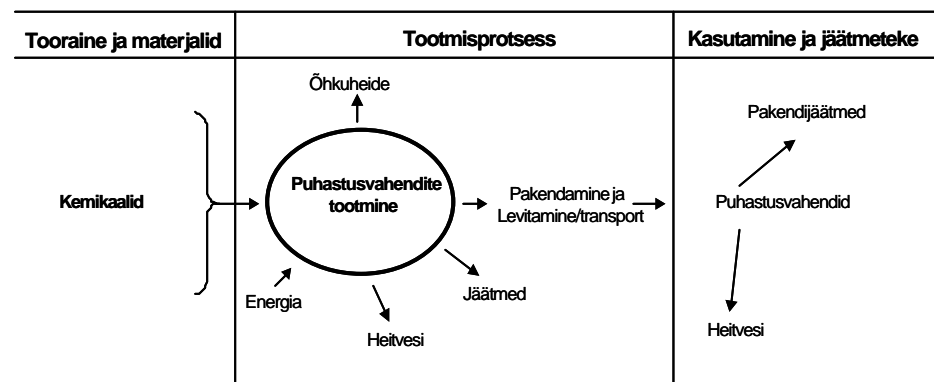
Universaalpuhastusvahendite ja sanitaarsõlmede puhastusvahendite tooterühm²⁴ jaguneb kolme alamrühma: 1) universaalpuhastusvahendid, 2) aknapuhastusvahendid, 3) sanitaarsõlmede puhastusvahendid.

Kolmas alarühm ei tohi hõlmata tualeti loputamise korral automaatselt kasutatavaid tooteid (nt tualetivärskendusvahendid), loputuskastis kasutatavaid tooteid, tooteid, mille puhastustoime seisneb üksnes kattakivi eemaldamises, desinfitseerimisvahendeid. Universaalpuhastusvahendite tooterühm ei hõlma ka konkreetsemaks otstarbeks mõeldud puhastusvahendeid (nt poleerimis- ja ahjupesuvahendid).

Tooterühma ökomärgise andmise kriteeriumid on:

- Mürgine toime veeorganismidele
- Pindaktiivsete ainete biolagunevus
- Ohtlike või mürgiste ainete või valmististe sisaldus
- Biotsiidide sisaldus
- Värvainete sisaldus
- Lõhnaainete sisaldus
- Ülitundlikkust põhjustavate ainete sisaldus
- Lenduvate orgaaniliste ühendite (LOÜ) sisaldus
- Fosfori sisaldus
- Pakendile esitatavad nõuded

Lisaks on nõuded ka kasutuskõlblikusele ja tarbijate teavitamisele. Universaalpuhastusvahendite puhul on põhirohk toote sisaldusel, vähem tähelepanu on pööratud tootmisprotsessile. Oluline on tarbija teavitamine kasutusjuhendi abil.

Joonis 5. Puhastusvahendite olelusring

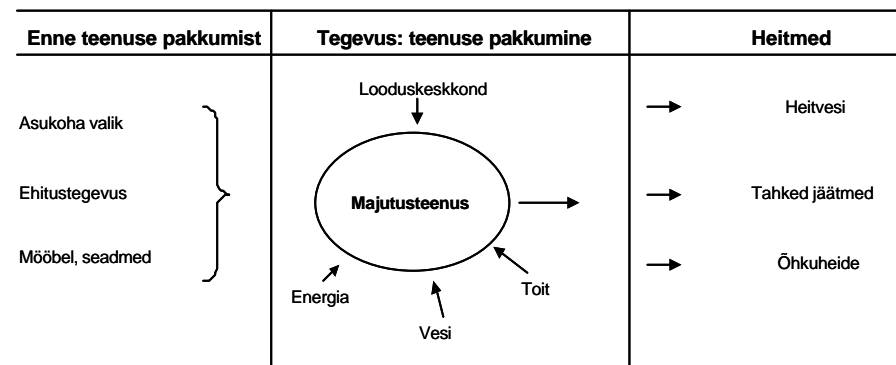
²⁴ EÜT L 115, 5.5.2005, lk 42–68.

Majutusteenused

Majutusteenuste tooterühm²⁵ on esimene teenus, millele loodi ökomärgise andmise kriteeriumid. Majutusteenuste tooterühma kuulub tasulise öömaja andmine asjakohaselt sisustatud toas, kus on vähemalt voodi. Ökomärgise saamiseks peab turistidele, reisijatele või üürnikele öömaja pakkumine olema teenuse pakkuja põhitegevus. Öömajateenusesse võivad kuuluda ka toitlustamine, terviseteenused ja/või haljasalateenused.

Majutusteenuste kriteeriumid on jagatud kohustuslikeks kriteeriumideks, millele kõigile taotleja peab vastama, ja valikulisteks kriteeriumideks, kus taotleja peab koguma vähemalt 16,5 punkti.²⁶ 37 kohustuslikku kriteeriumi hõlmavad nõudeid energia tarbimisele, isolatsioonile, vee tarbimisele, reoveepuhastusele, pesuvahendite ja desinfitseerimisvahendite kasutamisele, jäätmekorraldusele ning üldisele majandamisele (nt töötajate koolitus, teave külastajatele, andmete kogumine jms). Vabalt valitavaid kriteeriumeid on 47, kus on võimalus punkte koguda näiteks energia- ja veekasutuse tõhustamisega, ohtlike kemikaalide kasutuse vähendamisega, orgaaniliste jäätmete kompostimisega, orgaaniliste või kohalike toiduainete pakkumisega, registreeritud/sertifitseeritud keskkonnajuhtimissüsteemi (EMAS, ISO 14001) olemasoluga.

Majutusteenuste keskkonnamõju soovitakse vähendada kolmes majutusteenuse olulusringi etapis: asukoha valik ja ostud, teenuse pakkumine ning heitmed.

Joonis 6. Majutusteenuse olulusring

Pisiettevõtetele (kuni 10 inimest) võivad olla erisoodustused (vt ptk 3.6).

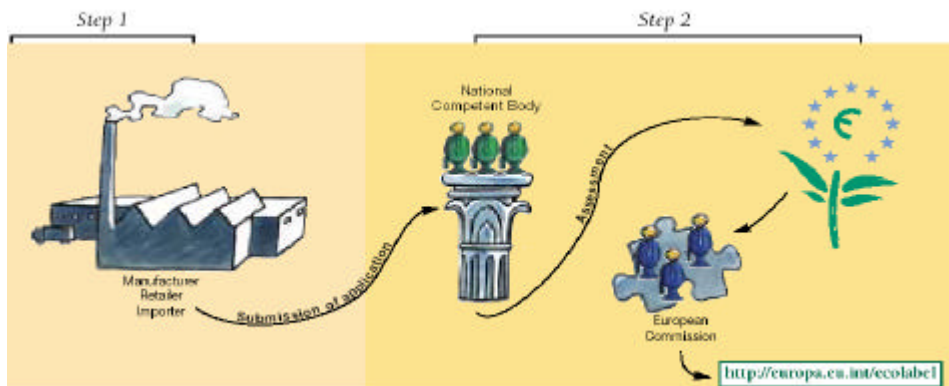
Majutusteenuse ja puhkeküla või laagri teenuse tooterühmadele on loodud eraldi kodulehekülj <http://www.eco-label-tourism.com>

²⁵ EÜT L 102, 24.4.2003, lk 82–97.

²⁶ Kokku on võimalik saada 77 lisapunkti.

3.3 Taotlemine

Ökomärgise taotlemine hõlmab kahte etappi: taotluse esitamine (sh toote olemusringi hindamine) ja taotluse hindamine (vt joonis 7).

Joonis 7. Ökomärgise taotlemise skeem

3.3.1 Kes võivad ökomärgist taotleda?

Euroopa Ühenduse ökomärgist võivad taotleda ja kasutada kõik tööstus- ja teenindusettevõtted, s.t tootjad, importijad, teenuste osutajad, hulgi- ja jaemüüjad, kelle tootele/teenusele on loodud keskkonnakriteeriumid. Kuni 2000. aastani ei olnud hulgi- ja jaemüüjatel võimalik ökomärgist taotleda. Nüüd võivad nad teha seda toodetele, mida nad turustavad oma kaubamärgi all.

EÜ ökomärgis on Euroopa-keskne, seega taotlevad märgist peamiselt 25 Euroopa Liidu liikmesriigi ettevõtted. Samas on märgist võimalik taotleda ka Norra, Islandi ja Liechtensteini, aga ka mitte-Euroopa ettevõtetel.

3.3.2 Taotluse esitamine

Enne taotluse esitamist tuleb hinnata, kas ettevõtte saab ökomärgist taotleda (vt pkt 3.3.1) ja kas tema toode/teenus kuulub tooterühma, millele on loodud ökomärgise kriteeriumid (vt pkt 3.2.1). Kui nendele kahele tingimusele vastatakse, tuleb ettevõttel võtta ühendust pädeva asutusega – Eestis Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskusega. Pädev asutus pakub teavet ökomärgise taotlemise protseduuri kohta ning annab teada, millised dokumendid tuleb ökomärgise taotlemiseks esitada. Pädev asutus annab teada vajadusest teha katseid aktsepteeritud laborites²⁷ või esitada teatud sertifikaate.

²⁷ Sobiva laboratooriumi leidmiseks tuleb nõu küsida pädevalt asutuselt (ITK).

Taotlus esitatakse kahes eksemplaris koos vajaliku lisamaterjaliga.

Taotlus esitatakse selle riigi pädevale asutusele, kus toodet peamiselt toodetakse. Kui tootmine või turustamine toimub mitmes liikmesriigis või osaliselt koguni väljaspool Euroopa Liitu, siis esitatakse taotlus vabalt valitud liikmesriigi pädevale asutusele (üldjuhul selles riigis, kus toodet peamiselt toodetakse või turustatakse).

3.3.3 Taotluse hindamine ja saamine

Taotlust hindab selle riigi pädev asutus, kuhu taotlus esitati.²⁸ Taotlus peab sisaldama täidetud vorme ning kohustuslikke sertifikaate ning katsete tulemusi (vastavalt tooterühma kriteeriumide nõudmisele). Kui taotluses esineb puudusi, määrab pädev asutus tähtaja puuduste kõrvaldamiseks ja teavitab sellest taotlejat. Soovi korral võib pädeva asutuse esindaja (või neid esindav ekspert) ettevõtet külastada ja kontrollida andmete õigsust, teavitades ettevõtet sellest eelnevalt.

Pädev asutus teeb endast oleneva, et tagada talle usaldatud andmete ja dokumentide kaitsmine võltsimise ja väärkasutamise eest.

Ökomärgise kasutamise õiguse saab taotleja pärast kõigile kriteeriumidele vastavuse tõestamist ja lepingu sõlmimist

3.4 Ökomärgise kasutamine (lepingu sõlmimine)

Enne märgise andmist ei tohi ökomärgist kasutada ega sellele reklaamis viidata, pärast märgise andmist tohib seda teha ainult seoses konkreetse tootega, millele märgis on omistatud. Igasugune vale või eksitav reklaam ja märgise kasutamine on keelatud.

Pädev asutus sõlmib iga ökomärgise taotlejaga lepingu märgise kasutamistingimuste kohta. Ökomärgise andmise jaoks on välja töötatud standardne leping.

Ökomärgise kasutamise õigust omav isik esitab pädevale asutusele üks kord aastas 30 päeva jooksul ökomärgise kasutamise tingimuste lepingu sõlmimise kuupäevast arvates andmed eelmise kalendriaasta jooksul ökomärgise saanud toodete käibe kohta. Vastavalt sellele näidule arvestatakse välja aastamaks. Võimalikud soodustused on esitatud peatükis 3.6.

Lepingu sõlmimise järgselt saab ettevõtte õiguse kasutada ökomärgise sümbolit oma tootel, toote pakendil, etiketil, tootega kaasnevates dokumentides ja reklaamis. Ökomärgis esitatakse koos lillekeske logo, litsentsi registreerimisnumbri ja vähemalt ühe (aga mitte rohkem kui kolme) mõjuga keskkonnale²⁹ (vt joonis 8).

²⁸ Pädeval asutusel ei ole enam kohustust saada Euroopa Komisjonilt kinnitust ökomärgise taotluse kohta ning oodata 30 päeva nõusolekut või märgise andmisest keeldumist. Pärast ökomärgise väljaandmist informeerib pädev asutus sellest Euroopa Komisjoni ning toode kantakse üleeuroopalisse andmebaasi.

²⁹ Täpsemad sümboli kasutamise nõuded on esitatud ühenduse muudetud ökomärgise andmise määruse (EÜT L 237, 21.9.2000, lk 1–12) lisa 3.

<p>EUROOPA ÜHENDUSE ÖKOMÄRGIS</p> <p>Antud kaupadele või teenustele, mis vastavad EÜ ökomärgise andmise süsteemi keskkonnanõuetele</p> <p><i>Litsentsi registreerimisnumber:</i></p>	<p>* vähene mõju veeorganismidele</p> <p>* ohtlike ainete vähene kasutamine</p> <p>* selge kasutusjuhend</p>
--	--

Joonis 8. EÜ ökomärgise esitamise näide

Ökomärgisega toodete ja ökomärgise kasutamise õigust omavate isikute andmed avaldatakse Euroopa Komisjoni ökomärgise registris.³⁰

Ökomärgis on kehtiv nii kaua, kuni tooterühmale pole kehtestatud uusi kriteeriumeid. Tavaliselt vaadatakse kriteeriumid üle iga 3–5 aasta järel.

3.5 Järelevalve ja edasised tegevused

Ökomärgise kasutamist kontrollib pädev asutus, kellel on õigus tootjalt igal ajal küsida tõendeid ökomärgise vastavuse kohta kriteeriumidele.

Pädev asutus teavitab ökomärgise kasutamise õigust omavat isikut ökomärgise saanud toote kohta esitatud kõikidest kaebustest ning võib nõuda selgitusi.

Soovitav on ökomärgisega toodete lisaväärtuse esiletõstmine reklaamimise kaudu. Pädevad asutused võivad selles osas ettevõtetele abi osutada.

3.6 Ökomärgisega seotud kulud

Ökomärgise taotlemise, saamise ja kasutamisega kaasnevad taotlejale järgmised kulud:

- Tööajakulu

Tööajakulu ökomärgise taotlemise protsessi läbiviimiseks sõltub ettevõtte ja toote omapärasest, andmete olemasolust ja kättesaadavusest, kaasatud inimeste arvust (nii ettevõtte töötajate kui väliste ekspertide omast) jne.³¹

³⁰ Euroopa Komisjoni ökomärgise register: <http://www.eco-label.com>

³¹ Ökomärgise taotlemiseks kuluv aeg sõltub ettevõtte ja toote eripärasest, lisatestide ja -dokumentide esitamise vajadusest vms (1 kuu kuni 1 aasta).

- Katsetamis- ja kontrollimiskulud

Taotlejad maksavad kriteeriumidele vastavuse kontrollimis- ja katsetamiskulud ise.

- Taotlemise menetluskulud (riigilõiv)

Ökomärgise taotluse eest tuleb tasuda taotluse menetlulõiv. Ühe taotluse menetlemise riigilõiv on 5000 krooni.³²

- Ökomärgise kasutamise aastamaks

Iga taotleja, kellele on antud ökomärgis, tasub ökomärgise andnud pädevale asutusele märgise kasutamise eest aastamaksu. Aastamaks on 0,15% ökomärgisega toote aastasest käibest.

Soodustused

- Väike- ja keskmise suurusega ettevõtetel³³ vähendatakse taotluse esitamise lõivu 25% võrra.
- Väike- ja keskmise suurusega ettevõtetel vähendatakse aastamaksu 25% võrra.
- Taotlejad, kes on EMAS-registreeritud või ISO 14001 standardi kohasel sertifitseeritud (vt ptk 2.4), võivad saada aastamaksu lisavabastust kuni 15%.
- Kui tootele on omistatud mõni teine ökomärgis (mis on kooskõlas ISO 14024 standardi üldiste nõuetega), on võimalik saada aastamaksu vähendust kuni 30%.
- Pädeval asutusel on õigus vähendada esimesel kolmel ökomärgise taotlejal aastamaksu määra kuni 25%.

Aastamaksu määra ei tohi vähendada kokku üle 50%.

Ökomärgise kasutamise tingimuste rikkumiste eest karistatakse eraisikut rahatrahviga kuni 300 trahviühikut. Juriidilist isikut karistatakse rahatrahviga kuni 50 000 krooni.

Majutusteenuste tooterühmas võib pisiettevõtete (alla 10 inimese) taotluse esitamise lõivu vähendada kuni 75%. Minimaalne aastamaks on 100 eurot ja müüginahult arvatavat aastamaksu vähendatakse 50%.

³² Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus §52.

³³ Vastavalt väike- ja keskmise suurusega ettevõtete definitsioonile (EÜT L 107, 30.04.1996, lk 4–9).

4 KASUTATUD MATERJALID JA LISATEAVE

Veebilehed

Euroopa Komisjoni ametlik ökomärgise koduleht:
<http://europa.eu.int/comm/environment/ecolabel/>

Üldine teave Euroopa Ühenduse ökomärgise kohta, sh abimaterjalid ja tooterühmade kriteeriumid.

Euroopa Ühenduse ökomärgise kataloog: <http://www.eco-label.com>

Teave ökomärgisega toodete ja ökomärgise kasutamise õigusega ettevõtete kohta.

Euroopa Komisjoni ettevõtlusega seotud keskkonnateabe koduleht:
http://europa.eu.int/comm/environment/industry/index_en.htm

Teave saastuse kompleksse ennetamise ja kontrolli, tervikliku tootepoliitika, keskkonnajuhtimissüsteemide, ökomärgiste, keskkonnahoidliku tootearenduse, keskkonnahoidlike avalike hangete jne kohta.

Ülemaailmne Ökomärgise Võrgustik: <http://www.gen.gr.jp>

Koondatud teave ökomärgiste ja erinevate ökomärgiseskeemide kohta.

Põhjamaade ökomärgis (Svanen): <http://www.svanen.nu>

Teave Põhjamaade ökomärgise ning selle taotlus- ja kasutustingimuste kohta.

Saksamaa ökomärgis (Blauer Engel): <http://www.blauer-engel.de>

Teave Saksamaa ökomärgise ning selle taotlus- ja kasutustingimuste kohta.

Rootsi Looduskaitseühingu ökomärgis (Bra Miljöval): <http://www.snf.se>

Teave Rootsi Looduskaitseühingu ökomärgise ning selle taotlus- ja kasutustingimuste kohta.

Eesti Keskkonnaministeeriumi koduleht: <http://www.envir.ee/emas/>

Eestikeelne teave EMAS-i ja ökomärgiste kohta.

Keskkonnaveeb: <http://www.keskkonnaveeb.ee/okomark/okomark.php>

Teave erinevate keskkonnamärgiste, sh ökomärgiste kohta.

Eesti Õiguskeele Keskus: <http://www.legaltext.ee>

Eestikeelsed tõlked Euroopa Komisjoni kehtestatud tooterühmade kriteeriumide otsustest.

Euroopa Ühenduse Teataja: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/et/index.htm>

Euroopa Liidu õigusaktide koduleht.

Trükised

Belmane, I., Dalhammar, C., Moora, H. 2002. Keskkonnajuhtimissüsteemi käsiraamat. SEI.Tallinn, Lundi Ülikool.

Talve, S., Pöld, E. 2005. Olelusringi hindamine. CyclePlan.

Õigusaktid

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus 1980/2000 ühenduse muudetud ökomärgise andmise süsteemi kohta (EÜT L 237, 21.09.2000, lk 1–12).

Euroopa Komisjoni otsus 2000/729/EÜ ühenduse ökomärgise kasutustingimuste tüüplepingu kohta (EÜT L 293, 22.11.2000, lk 20–23).

Euroopa Komisjoni otsus 2000/728/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse ökomärgise taotluse menetslusloiv ja aastamaks (EÜT L 293, 22.11.2000, lk 18–19).

Euroopa Komisjoni otsus 2003/393/EÜ, millega muudetakse otsust 2000/728/EÜ ühenduse ökomärgise taotluse menetslusloivu ja aastamaksu kehtestamise kohta.

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus (RTI, 24.03.2005, 15, 87).

Ökomärgised ei ole...

Mahepõllumajandusmärgised

KRAV. Rootsi mahemärk
<http://www.krav.se>

Luomu. Soome mahemärk
<http://www.luomu.fi>

Eesti mahemärk

Hoiatusmärgised (kohustuslikud)

Mürgine Väga tuleohtlik

Jäätmekäitlusega seotud märgised

Roheline Punkt. Toode kuulub Rohelise Punkti pakendikogumissüsteemi

Möbiuse Leht. Toode või pakend on taaskasutatav (valge) või taaskasutatud (must)

Isedeklareeritavad märgised

Roheline Energia. Märgist võib tootja oma pakendil kasutada juhul, kui ta on ostnud Rohelise Energia sertifikaadi
<http://roheline.energia.ee>

Roheline Trükis. Trükifirma Triip keskkonnasõbraliku trükise kaubamärk
<http://www.triip.ee>

Informatiivsed märgised

Astma ja allergia märk. Tootes pole kasutatud lõhnaaineid ega valgendeid

WWF. Maailma Loodusefondi märkis nendele, kes fondi toetavad

Loodussõbralik toode. Eesti Rohelise Liikumise märkis tõmbamaks tähelepanu keskkonnasõbralikele toodetele kaubanduses

Viis ökomärgise taotlemise sammu

1. Tee kindlaks, kas sinu tootele on loodud ökomärgise andmise kriteeriumid
2. Tee kindlaks, kas sa saad ökomärgist taotleda
3. Võta ühendust pädeva asutusega (Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskusega)
4. Täida taotlusvormid ning vii läbi vajalikud uuringud ja katsed
5. Tutvusta ja reklaami oma ökomärgisega toodet

Kontaktid

Keskkonnaministeeriumi keskkonnakorralduse ja -tehnoloogia osakond
Narva mnt 7a, 15172 Tallinn
Irma Pakkonen
Tel: 6262974
E-post: irma.pakkonen@envir.ee
<http://www.envir.ee>

Pädev asutus

Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskuse teabebüroo
Mustamäe tee 33, 10616 Tallinn
Hedi Leomar
Tel: 6737596
E-post: hedi.leomar@ic.envir.ee
<http://www.keskkonnainfo.ee>

Teatmiku koostaja

Säästva Eesti Instituut (SEI-Tallinn)
Pk 160, 10502 Tallinn
Tel: 6276100
E-post: seit@seit.ee
<http://www.seit.ee>

Teatmiku rahastaja

Keskkonnaministeerium
Narva mnt 7a, 15172 Tallinn
<http://www.envir.ee>